

Requiem u kamenu

S Ivanom Martinacem pred projekciju izbora iz filmskog opusa u povodu njegova novog filma »Grad u sivom« večeras u splitskom kinu »Central«

Hommage à Split. Tako je Ivan Martinac nazvao retrospektivu svojih filmova što će se večeras (nedjelja) održati u splitskom kinu »Central«, s početkom u 21 sat. Povod je toj projekciji Martinacov novi film »Grad u sivom«. Osim tog filma vidjet ćemo »Monolog o Splitu«, »Ubrzanje«, »Uska vrata«, »Most«, »Izgnanstvo« i »Sve i ništa«.

Martinac je najistrajniji, a bez sumnje i najbolji splitski sineast. Režira i montira filmove već od 1959. godine. Ukupno je ostvario 71 kratkometražni i jedan dugometražni film — »Kuća na pijesku«. Taj arhitekt po obrazovanju, koji, začudo, nikada nije projektirao, autor je i devet knjiga, uglavnom poezije.

Pitam ga što će nam predstaviti u filmu »Grad u sivom«.

— Za trajanja drugog GEF-a — Festivala žanr-filma — u Zagrebu 1965. na jednom sijelu čuo sam ploču na kojoj je Shuly Nathan pjevala »Grad u sivom«. Odmah sam se sjetio Splita. Poslije četiri godine nastala je prva varijanta scenarija s tim naslovom. S njim sam se natjecao 1969. na Fondu za financiranje filmske produkcije u Hrvatskoj. Bio sam odbijen, ali sam taj scenarij slao još nekoliko puta. Prihvaćen je tek lani među devet dokumentarnih filmova. Snimio sam ga s kamermanom Antom Verzottijem u siječnju ove godine. Producent je bio »Dalmacija film & video« iz Splita.

— Jeste li za tih 22 godine čakanja mijenjali scenarij?

— Da. Lanijske godine sam želio snimiti propadanje Dioklecijanove palače zbog ljudskog nemara. Tom rastakanju grada htio sam u interijeru suprotstaviti kao kontrapunkt nekoliko intelektualaca, Fiskovića, Prijatelja, Kaštelančića, Marovića, koji se svojim radom opiru nestajanju starog Splita u kiši i smeću. Iako je takav scenarij, napisan 1988. u Fondu prihvaćen krajem prosinca 1991. tražio sam da mi dozvole njegovu promjenu, što je bilo i prihvaćeno.

— I što ćemo sada vidjeti u dovršenom »Gradu u sivom«?

— Na promjenu scenarija utjecala su ratna zbivanja u Hrvatskoj. Rat je, naravno, djelovao i na moj trenutni »doživljaj« Splita, iako je bio pošteđen razaranja.

— Kako ste, dakle, predočili ratni Split?

— Pošao sam od toga da Dioklecijanova palača, nagrižena zubom vremena, može metaforički prenositi druge poruke. Geometrijska »krivulja« bila je: kadriranje s Klisa, vrh zvonika Sv. Dujma, krovovi, silazak na Pjacu kod Željeznih vrata, sva pročelja palače, zoom kroz Krešimirovu ulicu do Peristila, interijer katedrale. U njoj snimam raspeća, simbole mučeništva, te snop voštanica što gore i »osvjetljavaju« posvetu »Za naše mrtve«, što je sintagma iz Tinove pjesme »Dažd«.

— Kakve zvučne slike prate film?

— U prvom dijelu do kraja snimanja splitskih krovova čuju se zvona iz gregorijanske »Mise za mrtve«, od Željeznih vrata do zidova katedrale čuje se žamor ljudi, koji se inače nigdje u filmu ne vide, i na kraju — sakralni interijer prati drugi dio Vivaldijeve »Glorije« pod nazivom »Et in terra pax«.

— Pretpostavljam da ste s nekim kriterijem probrali svoje filmove za večerašnju retrospektivu.

— Svi ti filmovi govore o Splitu, barem jednom sekvencom, a »Monolog o Splitu« je prva fil-

mska poema o našem gradu.

— Vaš film »Mrtvi dan«, također o Splitu, snažno je djelo jesenjeg sjetnog ugodaja. Zašto ga nema na projekciji?

— To je po vremenu nastanka moj drugi film o Splitu, iz 1965. Nažalost, snimljen je na 8-milimetarskoj traci i ne može se reproducirati u velikoj kinosvorani.

— Dakle, ako dobro shvaćam, »Grad u sivom« je vaš hommage ratu u Hrvatskoj. Što, međutim, možete reći o hrvatskom filmu u ratnim godinama?

— Zbog bolesti sam vidio tek nekoliko projekcija na nedavnim »Danima hrvatskog filma«. Dokumentarci su bili nezanimljivi, a dugometražni igrani film »Krhotine« Zrinka Ogreste je smušen. I na scenarijsko-dramaturškoj razini i na razini filmskog jezika.

— Rat se poigrao i sudbina filmskih stvaralaca, posebno

Ivan Martinac, naslonjen na zid katedrale sv. Dujma u Splitu

s Emirom Kusturicom i Lordanom Zafranovićem. Što o tomu mislite?

— Za Kusturicu bih rekao da je vjerojatno jedan od najnesretnijih ljudi na svijetu. Bez ikakve sumnje taj čovjek je zaljubljen u svoje Sarajevo, a sada mu ga razaraju oni koje je nekada podržavao — Slobodan Milošević i njegovi monstrumi. Na njegovu mjestu ja bih se prvog dana rata u Bosni vratio iz Pariza u Sarajevo.

— U Parizu se našao i Zafranović na početku rata u Hrvatskoj.

— Što se tiče filmskog znanja, smatram da je on jedan od najsposobnijih autora u filmskoj kinematografiji. Međutim, svojim cjelovečernjim djelima — koja su, zapravo, naručena — on je u svakom pogledu iznevjerio svoj kratkometražni opus. Svi njegovi dugometražni filmovi scenarijski su neutemeljeni, a u filmskom pogledu preopširni.

— Jeste li vidjeli njegov zadnji film?

— Mislite na »Testament Lordana Zafranovića«?! Da. Vidio sam ga u Splitu na videu. Taj »film« traje tri sata, a prava je kreativna i duhovna katastrofa. U dokumentarnu gradnju umontirao je scene sebe kao glumca iz svojih ranijih filmova. Tako je čitav »Testament« postao reminiscencija, vlastito sjećanje na jednu opsesiju — ustaški i nacistički teror! Kreativno je to besmisleno, jer se uspomene ne mogu tako fokusirati, a duhovno je užasni »prekršaj« s obzirom na rat, koji se rasplamsao. To je etički zločin. Pročitao sam negdje da se Lordan iz Pariza žali kako ga ne brane njegove splitske kolege. Međutim, »Testament« se uistinu ne može braniti.

Vojko MIRKOVIĆ